

Identifying the Consequences of the Development of International Educational and Research Cooperation in the Higher Education System with a Meta- Combination Qualitative Approach

Hosein Molaei Aliabad¹, Samad Izadi^{2*}, Ebrahim Salehi Omran³, Nader Razaghi⁴

1. PhD in Higher Education Development Planning, Mazandaran University, Babolsar, Iran
2. Associate Professor, Department of Educational Sciences, Mazandaran University, Babolsar, Iran
3. Full Professor, Department of Educational Sciences, Mazandaran University, Babolsar, Iran
4. Associate Professor, Department of Social Sciences, Mazandaran University, Babolsar, Iran

(Received: 2023/02/13; Accepted: 2023/08/30)

Abstract

The present study was conducted with the aim of synthesizing the literature related to international educational and research collaborations in order to identify the consequences of the development of international educational and research collaborations. This research was carried out with a practical purpose and a mixed qualitative method. The statistical population is all the studies conducted in the period from 2005 to 2022. In this regard, 45 researches in the field of the desired subject were evaluated and finally 25 researches were selected purposefully and by analyzing the content and composition of related literature, a total of 103 codes, 12 concepts, 7 key categories were identified and analyzed during the search process and systematic combination of texts. The results of the analysis showed, that the most important key outcomes identified include economic development, increasing the quality of education and research, developing international political relations; It is the development of multicultural environment, international reputation and reputation, introducing the country's culture and customs to other countries and developing students' skills. Because this research provides a deep understanding of the existing literature on the subject of research by identifying the consequences of the development of international educational and research cooperation, it can be used in the policies of the country's higher education system in order to develop international research and educational cooperation in the country's higher education system. be placed.

Keywords: Research, Education, International, Higher Education, Meta Combination

---

* Corresponding Author, Email: s.izadi@umz.ac.ir

شناسایی پیامدهای توسعه همکاری‌های آموزشی و پژوهشی بین‌المللی در

نظام آموزش عالی با رویکرد کیفی فراترکیب

حسین مولائی علی‌آباد^۱، صمد ایزدی^{۲*}، ابراهیم صالحی عمران^۳، نادر رازقی^۴

۱. دکتری برنامه‌ریزی توسعه آموزش عالی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران

۲. دانشیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران

۳. استاد تمام گروه علوم تربیتی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران

۴. دانشیار گروه علوم اجتماعی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران

(تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۱/۲۴؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۶/۰۸)

چکیده

پژوهش حاضر با هدف سنتز ادبیات مربوط به همکاری‌های آموزشی و پژوهشی بین‌المللی در راستای شناسایی پیامدهای توسعه همکاری‌های آموزشی و پژوهشی بین‌المللی انجام شده است. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و با روش کیفی فراترکیب انجام شده است. جامعه آماری، کلیه مطالعات انجام شده در بازه زمانی ۲۰۰۵ الی ۲۰۲۲ است. در این راستا ۴۵ پژوهش در زمینه موضوع مورد نظر ارزیابی و در نهایت ۲۵ پژوهش به صورت هدفمند انتخاب شد و با تحلیل محتوا و ترکیب ادبیات مربوط، در مجموع ۱۰۳ کد، ۱۲ مفهوم، ۷ مقوله کلیدی طی فرایند جست‌وجو و ترکیب نظام‌مند متون شناسایی و مورد تحلیل قرار گرفت. نتایج تحلیل نشان داد، که مهم‌ترین پیامدهای کلیدی شناسایی شده شامل توسعه اقتصادی، افزایش کیفیت آموزش و پژوهش، توسعه روابط سیاسی بین‌المللی؛ توسعه فضای چند فرهنگی، شهرت و اعتبار بین‌المللی، معرفی فرهنگ و آداب‌ورسوم کشور به سایر کشورها و توسعه مهارت‌های دانشجویان است. این پژوهش از آن جهت که درک عمیقی از ادبیات موجود در مورد موضوع پژوهش با شناسایی پیامدهای توسعه همکاری‌های آموزشی و پژوهشی بین‌المللی ارائه می‌دهد، می‌تواند در سیاست‌گذاری‌های نظام آموزش عالی کشور در راستای توسعه همکاری‌های پژوهشی و آموزشی بین‌المللی در نظام آموزش عالی کشور مورد استفاده قرار گیرد.

واژگان کلیدی: پژوهش، آموزش، بین‌المللی، آموزش عالی، فراترکیب

مقدمه

امروزه بین‌المللی‌شدن در آموزش عالی وارد مرحله جدیدی شده و از بین‌المللی‌شدن در خارج از کشور با تمرکز بر روی جامعه کوچکی از تحرک دانشجویان، اعضای هیئت‌علمی، مدیران و برنامه‌ها به سمت بین‌المللی‌سازی در داخل برای همه اعضای جامعه دانشگاهی، تغییر شکل داده است (آلتباخ و دی‌ویت^۱، ۲۰۲۰). با توجه به نقش بین‌المللی‌سازی در حل مسائل جهانی و افزایش سهم بین‌المللی‌شدن در حل مسائل جامعه (براندنبورگ^۲، ۲۰۲۰) و در راستای پیوند جهانی با محلی اهمیت بین‌المللی‌سازی آموزش عالی ضروری به نظر می‌رسد. به‌تازگی نیز بحران کووید ۱۹ که از ژانویه ۲۰۲۰ آغاز شد و در فوریه ۲۰۲۰ به وضعیت همه‌گیری جهانی رسید، از نظر مسئولیت اجتماعی و مشارکت اجتماعی مثالی برای ارتباط بین‌المللی‌شدن با جامعه است. باوجوداینکه به لحاظ آماری احتمال دارد که دانشجویان بین‌المللی، کارمندان و اجلاس‌ها نیز سهمی در انتشار ویروس داشته باشند. اما بین‌المللی‌سازی مسئولیت اجتماعی پیامدهایش را به عهده می‌گیرد. از سوی دیگر، تلاش‌های بی‌حد و حصر در تحقیقات مشترک بین‌المللی نشان می‌دهد که چگونه بین‌المللی‌سازی می‌تواند به حل بحران نیز کمک کند (براندنبورگ، ۲۰۲۰).

امروزه مراکز علمی مختلفی در سراسر جهان توسعه یافته‌اند که هم‌زمان با همکاری و رقابت با یکدیگر کار می‌کنند و رشد اهمیت روزافزون همکاری‌های پژوهشی بین دانشگاه‌های بزرگ تحقیقاتی در سراسر جهان مشهود است (آداپا^۳، ۲۰۱۳). در چارچوب گستره جهانی‌شدن، ترکیبی از تغییرات فناورانه، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی منجر به شتاب در سرعت همکاری‌های پژوهشی بین‌المللی شده است. از طرفی دیگر توجه روزافزون به رتبه‌های بین‌المللی دانشگاه‌ها و جایگاه شاخص‌های پژوهشی در درون این رتبه‌بندی‌ها، اهمیت توجه بیشتر به تدوین استراتژی‌هایی برای بین‌المللی‌سازی پژوهش را نشان می‌دهد. اگرچه پژوهش‌ها از نظر ماهیت بین‌المللی، خواه از منظر

---

1. Altbach & DeWit
2. Brandenburg
3. Adapa

تحرك، انتشار، همکاری پژوهشی یا سایر اشکال انتشار دانش همواره قابل درک بوده است (آلتباخ و تیچلر^۱، ۲۰۰۱). طی چند دهه گذشته، مشارکت استراتژیک بیشتری در فعالیت‌های بین‌المللی مرتبط با پژوهش وجود داشته و جنبه‌های بیشتری از فعالیت‌های نهادی را در بر گرفته است. دانشگاه‌های برجسته تحقیقاتی در طیف وسیعی از کشورهای جهان، بین‌المللی بودن تحقیقات خود را برای اطمینان از برخورداری رقابت بیشتر در جهان تقویت کرده‌اند و غالباً توسط سیاست‌ها و مشوق‌های ملی مورد حمایت قرار گرفته‌اند (آنتلو^۲، ۲۰۱۲). همچنین تأکید روزافزون بر همکاری‌های بین‌المللی برای تحقیقات علمی، پیامدهای مشخصی را در ایجاد دانش و واقعیت‌های بودجه برای مؤسسات آموزش عالی به همراه داشته است (آدایا، ۲۰۱۳). با عنایت به نکات یادشده، مسئله اصلی پژوهش حاضر این است که نشان دهد با توجه به پژوهش‌های انجام‌شده در ادبیات و پیشینه نظری مربوط به موضوع پژوهش، مهم‌ترین پیامدهای توسعه همکاری‌های آموزشی پژوهشی بین‌المللی در نظام آموزش عالی کدام‌اند؟

مبانی نظری

بین‌المللی شدن آموزش عالی

اگرچه مفهوم بین‌المللی شدن در زمینه سیستم آموزش عالی و مدیریت آموزش عالی بسیار مورد استفاده قرار گرفته است، اما در ادبیات به‌سختی می‌توان با یک تعریف واضح و اجماع به آن پرداخت. طبق گفته نایت^۳ (۲۰۰۴)، بین‌المللی‌سازی آموزش عالی مربوط به عواملی از قبیل بعد بین‌المللی دانشکده، تبادل دانشجوی، برنامه درسی، روش‌های تدریس و همچنین همکاری با سازمان‌های بین‌المللی است. پایچه و مستنهازر (۱۹۹۹)، به نقل از ژائو^۴ (۲۰۱۸)، تعریف متفاوتی

---

1. Altbach & Teichler
2. Antelo
3. Knight
4. Xiao

را ارائه می‌دهند و بیان می‌کنند که بین‌المللی‌سازی فرایند یادگیری پیچیده و چندبُعدی است که شامل یکپارچه‌سازی، چندفرهنگی، میان‌رشته‌ای، انتقال دانش-فناوری، ابعاد متنی و جهانی ساخت دانش است. ویچتر^۱ (۱۹۹۹) بین‌المللی‌سازی را به‌عنوان انسجام نظام‌مند بُعد بین‌المللی با کارکردهای سه‌گانه مؤسسات آموزش عالی یعنی آموزش، تحقیق و خدمات اجتماعی تعریف می‌کند. طبق گفته نایت (۲۰۰۸) که از مهم‌ترین نویسندگان ادبیات این حوزه است، بین‌المللی‌شدن آموزش عالی را فرایند ادغام ابعاد بین‌المللی، بین‌فرهنگی و جهانی در اهداف، مأموریت‌ها، کارکردها (آموزش، تحقیق و خدمات) و نیز عرضه آموزش عالی در سطح نهادی و ملی می‌داند.

بین‌المللی‌شدن افزایش فعالیت‌های بین‌المللی دانشگاه‌ها را مورد بحث و بررسی قرار می‌دهد (کارولین^۲، ۲۰۱۴) و به‌طور کلی به‌عنوان ابزار مهمی شناخته شده است که مزایایی را برای دانشجویان، کارمندان، مؤسسات آموزش عالی و کشورها به همراه دارد (یوریدیس^۳، ۲۰۱۵).

بین‌المللی‌شدن آموزش عالی فرایند فعالیت حوزه‌های مختلف جامعه در سطح منطقه یا جهان، فعالیت فیزیکی، همکاری دانشگاهی و انتقال دانش آکادمیک و آموزش بین‌المللی است (آلتباخ، ریزبرگ و رامبلی^۴، ۲۰۰۹).

همکاری‌های علمی بین‌المللی

در ادبیات گسترده بین‌المللی‌سازی آموزش عالی، مبادلات دانشگاهی مدت‌هاست که نقش محوری در ساختارها و عملکردهای آموزش عالی، به‌ویژه در کشورهای اروپایی، ایالات متحده، کانادا، استرالیا و نیوزیلند را ایفا می‌کند (چو و چاینگ^۵، ۲۰۲۰). نقش همکاری‌های علمی بین‌المللی با توجه به تغییرات به‌وجود آمده در نظام‌های آموزش عالی برجسته‌تر شده است. همکاری‌های علمی

-
1. Wächter
  2. Karvelienė
  3. Eurydice
  4. Altbach, Reisberg & Rumbley
  5. Chou & Ching

بین‌المللی ایزاری توانمند در جهت ارتقای کیفیت و مشاهده‌پذیری بالا در زمینه تولید دانش نظری و کاربردی در مراکز علمی به حساب می‌آید و در واقع پاسخی به فشارها و الگوهای جهانی شدن در زمینه حفظ کارایی، بهره‌وری و سطح علمی در عرصه جهانی خواهد بود. همچنین همکاری‌های علمی بین‌المللی عنصر مهمی در رشد و توسعه علمی کشورها محسوب می‌شود (زارع بنادکودکی، ۱۳۹۸). توسعه پروژه‌های تحقیقاتی بین‌المللی و مبادلات علمی بین‌المللی از مهم‌ترین راهبردهای دانشگاه‌ها در زمینه بین‌المللی سازی آموزش عالی به‌شمار می‌رود (موداربک اوا و کاشیکین بایوا، ۲۰۱۴) ارتباطات علمی بین‌المللی و همکاری چندجانبه با دانشگاه‌های دیگر نیز نقش مؤثری در بین‌المللی سازی آموزش عالی دارد (روزیدا، ۲۰۲۰).

همکاری‌های علمی و بین‌المللی بین دانشگاه‌ها، فرصتی برای ارتباط ملاحظاتی جهانی و محلی و امکان ادغام ابعاد بین فرهنگی در پژوهش و آموزش را فراهم می‌سازد (جونز، ۲۰۱۶). گرین^۴ (۲۰۱۲) حمایت دانشگاه از بین‌المللی شدن، برنامه‌های علمی و فوق‌برنامه، برنامه‌های مربوط به اساتید و تعداد دانشجویان خارجی را به‌عنوان چهار شاخص اصلی همکاری‌های دانشگاه‌های بین‌المللی در سطح راهبردی معرفی کرده است. سیمینی، زاکاریا و گابریلی^۵ (۲۰۱۶) بر نقش همکاری‌های علمی بین‌المللی در رشد اقتصادی و علمی دانشگاه‌ها و کشورهای متبوع بسیار مؤثر دانسته‌اند. الدیری، کوفسمیر و وینسی^۶ (۲۰۱۸) نیز معتقدند که همکاری‌های علمی بین‌المللی در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی به انباشت، رشد و توسعه سرمایه انسانی و در نهایت منجر به افزایش درآمد دانشگاه می‌شود. برچین^۷ و همکاران (۲۰۱۸) نیز بر سهم و نقش همکاری‌های علمی بین‌المللی دانشگاه‌ها در حل مسائل پژوهشی، اشتراک دانش بین محققان و حل مسائل جامعه دانشگاهی تأکید کرده‌اند.

1. Maudarbekova & Kashkinbayeva
2. Rosyidah
3. Jones
4. Green
5. Cimini, Zaccaria & Gabrielli
6. Aldieri, Kotsemir & Vinci
7. Berchin

کاتو و آندو^۱ (۲۰۱۷) بر این باورند که در طول دو دهه اخیر فعالیت‌های دانشگاه‌ها کاملاً بین‌المللی شده و دانشگاه‌ها در تلاش هستند تا همکاری‌های علمی-بین‌المللی خود را گسترش دهند. لائو و لین^۲ (۲۰۱۷) همکاری‌های علمی بین‌المللی را به‌عنوان یکی از اشکال غالب بین‌المللی شدن آموزش عالی که طیف وسیعی از فعالیت‌های دانشگاهی، اعم از فعالیت‌های مشترک بین‌المللی از قبیل برگزاری فرامی‌های مشترک، تبادل استاد و دانشجو، برگزاری دوره‌های آموزشی مشترک، طرح‌های پژوهشی مشترک، معرفی کرده‌اند. چان^۳ (۲۰۰۴) همکاری‌های بین‌المللی دانشگاه‌ها را شامل تبادلات علمی، تدوین برنامه درسی، ارائه دروس مشترک، همکاری‌های پژوهشی، دعوت مشترک برای پروژه‌های مشترک و بهبود تطبیقی می‌داند. بوزمن^۴ (۲۰۰۹) معتقد است که اهداف همکاری‌های علمی بین‌المللی در دانشگاه‌ها می‌تواند در سطوح مختلف متفاوت باشد. معمولاً در کشورهای در حال توسعه این اهداف شامل تقویت بخش خصوصی، توسعه زیرساخت‌های آموزشی، توسعه صنعت گردشگری از طریق تبادل استاد و دانشجو و نیز توجه به نیازهای اساسی مدیریت توسعه منابع پایدار، توسعه نیروی انسانی و رشد اقتصادی است. هوراتا و پاتریشیو^۵ (۲۰۱۶) بر نقش سیاست‌های مبتنی بر همکاری‌های علمی در گسترش کمی و کیفی گروه‌های پژوهشی ملی و تشویق افراد و نهادها به افزایش مشارکت در طرح‌های بین‌المللی تأکید دارند.

همکاری‌های پژوهشی بین‌المللی

همکاری پژوهشی بین‌المللی به تدریج به جریان اصلی پژوهش‌های علمی تبدیل شده است که این امر به بهبود سطح و کیفیت تحقیقات علمی، جمع‌آوری ایده‌های نوآورانه و پرورش دانشمندان

-
1. Kato & Ando
  2. Lau & Lin
  3. Chan
  4. Bozeman
  5. Horta & Patrício

جدید و جامع کمک کرده است (لیو و ما^۱، ۲۰۱۷). همکاری پژوهشی بین‌المللی، می‌تواند موجب ارتقاء دانش و تبادل فرهنگی در بین کشورها شود (نیو و کیو^۲، ۲۰۱۴). از دیگر مزایای همکاری پژوهشی بین‌المللی می‌توان به اشتراک، انتقال دانش و تجهیزات پژوهشی، اتصال دانشمندان به یک شبکه علمی بزرگ، تسریع در فرآیند پژوهش و افزایش کیفیت و شفافیت در مقالات پژوهشی اشاره کرد (گزنی^۳ و همکاران، ۲۰۱۲).

همکاری پژوهشی عمدتاً به‌عنوان یک پیمان و قرارداد اجتماعی در میان دانشمندان شناخته می‌شود که تعریف و عملیاتی کردن آن دشوار است. روش‌های مختلفی برای همکاری‌های پژوهشی بین‌المللی وجود دارد که حساب‌شده، تعریف‌شده و عملیاتی شده هستند، از جمله آن‌ها می‌توان به: تبادل محقق، انجمن‌های علمی بین‌المللی، موافقت‌نامه‌های بین دولت در زمینه همکاری علمی، ابتکارات علمی سازمان‌های بین‌المللی، پروژه‌ها یا شبکه‌های مشترک، مؤسسات همکاری، امکانات در مقیاس بزرگ بین‌المللی و نهایتاً به تأسیس آزمایشگاه‌های فرعی در مقیاس بین‌المللی اشاره کرد (یولنیکانه^۴، ۲۰۱۴). هوانگ^۵ (۲۰۱۵) پژوهشی را که بتوان عنوان بین‌المللی به آن داد، در دو سطح تعریف کرده است؛ این دو سطح عبارت‌اند از: الف) سطح فردی: در آن انتشار و چاپ آثار پژوهشی به زبان غیربومی یا زبان تدریس و یا زبان رایج در دانشگاه و مؤسسه آموزشی انجام دهنده پژوهش است و همچنین پژوهش‌هایی که با مشارکت و همکاری یک پژوهشگر خارجی انجام می‌شود و یا پژوهش‌هایی که در نشریات و ژورنال‌های خارجی چاپ می‌شود. ب) سطح سازمانی: در این سطح به برگزاری فرامایی‌ها و سمینارهای بین‌المللی اشاره می‌کند.

1. Lu & Ma
2. Niu & Qiu
3. Gazani
4. Ulnicane
5. Huang

روش پژوهش

این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و از نظر ماهیت داده‌ها و سبک تحلیل در گروه پژوهش‌های کیفی قرار گرفته است. روش گردآوری داده‌ها در این پژوهش مبتنی بر اطلاعات اسنادی و ابزار گردآوری داده‌ها نیز اسناد و مدارک گذشته است. در پژوهش حاضر جامعه آماری، ۴۵ پژوهش منتشر شده (مقاله، پایان‌نامه، رساله) در پایگاه‌های اطلاعاتی علمی معتبر داخلی و خارجی بود که بر اساس کلیدواژه همکاری‌های آموزشی و پژوهشی بین‌المللی در نظام آموزش عالی به‌منظور دستیابی به نمونه‌ای نظری که اشباع نظری را موجب شود، پیمایش شدند. برای جست‌وجوی کلیدواژه‌ها محدوده زمانی ۲۰۰۵ الی ۲۰۲۲ در نظر گرفته شد. در زمینه نمونه‌گیری، ۲۵ مطالعه مرتبط با استفاده از رویکرد هدفمند انتخاب شد. مبنای روایی این پژوهش نظر متخصصان بوده است. برای سنجش پایایی در این پژوهش، از آزمون توافق کاپای کوهن استفاده شده است. شیوه انجام این پژوهش فراترکیب است. فراترکیب یکی از روش‌های فرا مطالعه است. فرا مطالعه یک تجزیه و تحلیل عمیق از کارهای پژوهشی انجام شده در یک حوزه خاص است. فرا مطالعه به چهار بخش فرا تحلیل (تحلیل کمی یافته‌های پژوهش‌های گذشته)، فراترکیب (تحلیل کیفی یافته‌های پژوهش‌های گذشته)، فراروش (تحلیل روش‌شناسی پژوهش‌های گذشته) و فرانظریه (تحلیل نظریه‌های پژوهش‌های گذشته) تقسیم می‌شود. فراترکیب به ترجمه مطالعات کیفی به یکدیگر و به فهم عمیق پژوهشگر برمی‌گردد. ترجمه‌ها تنها به تفسیرهای فردی اشاره نمی‌کند بلکه اختلاف بین مطالعات مختلف را معلوم و پژوهشگران را قادر می‌سازد تا هم‌زمان درک کنند که چه طور مطالعات مختلف به یکدیگر مرتبط هستند. به‌طور کلی، فراترکیب نوعی مطالعه کیفی است که اطلاعات و یافته‌های مستخرج از مطالعات کیفی دیگر با موضوع مرتبط و مشابه را بررسی می‌کند. در این پژوهش از روش هفت مرحله‌ای فراترکیب سندلوسکی و باروسو (۲۰۰۷) به شرح شکل شماره ۱) استفاده شده است.

شکل ۱. مراحل هفت‌گانه پژوهش

یافته‌ها

ارائه یافته‌های منسجم در تحلیل کیفی و به‌ویژه در پژوهش حاضر مستلزم، حفظ و ارائه روند تولید یافته‌ها مبتنی بر روش فراترکیب منتخب است. در این بخش، یافته‌های هر مرحله مطابق با مدل سندلوسکی و بارسو در هفت مرحله زیر ارائه می‌شود.

مرحله اول، تنظیم سؤالات تحقیق: اولین گام در روش تحقیق فراترکیب، طرح سؤالاتی است که پژوهشگر در فرآیند تحقیق خود به دنبال پاسخ به آنهاست. بنابراین سؤالات پژوهش حاضر به‌صورت زیر مطرح می‌شود:

چه چیزی (what): با توجه به مطالعه ادبیات، پیامدهای توسعه همکاری‌های آموزشی و پژوهشی بین‌المللی در نظام آموزش عالی کدام است؟

چه جامعه‌ای (who): جامعه مورد مطالعه برای دستیابی به پیامدهای توسعه همکاری‌های آموزشی و پژوهشی بین‌المللی در نظام آموزش عالی کدام است؟

محدودیت زمانی (when): موارد فوق در چه دوره زمانی بررسی و جست‌وجو شده است؟

چگونگی روش (how): چه روشی برای فراهم کردن مطالعات استفاده شده است؟

مرحله دوم، بررسی نظام‌مند متون: در این پژوهش با استفاده از پایگاه‌های داده‌های اریک، ساینس دایرکت، اشپرینگر، اسکوپوس، الزویر، پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی، پورتال پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، پایگاه مجلات تخصصی نور و سامانه نشریات کشور، معیارهای پذیرش و عدم پذیرش خاصی مدنظر بوده است که در جدول شماره ۱ آورده شده است و برای جستجوی منابع و مقاله‌های پژوهش از واژه‌های کلیدی متنوعی استفاده شد، که در نهایت ۴۵ پژوهش یافت شد.

جدول ۱. معیارهای پذیرش و عدم پذیرش مقالات

معیارها و شرایط	معیار پذیرش مقالات	معیار عدم پذیرش مقالات
زبان پژوهش	فارسی - انگلیسی	غیر از زبان فارسی و انگلیسی
زمان انجام پژوهش	۲۰۰۵ الی ۲۰۲۲	قبل از ۲۰۰۵
روش پژوهش	کیفی و آمیخته	غیر از کیفی و آمیخته
جامعه مورد مطالعه	همکاری‌های آموزشی و پژوهشی بین‌المللی	غیر از همکاری‌های آموزشی و پژوهشی بین‌المللی
شرایط مورد مطالعه	پیامدهای همکاری‌های آموزشی و پژوهشی بین‌المللی	غیر از موارد ذکر شده
نوع مطالعه	مقالات چاپ شده در نشریات معتبر داخلی و خارجی	مطالب غیر علمی و مقالات نامعتبر و نظرات شخصی

مرحله سوم، جست‌وجو و انتخاب مقاله‌های مناسب: برای انتخاب مقاله‌های مناسب، از شاخص‌های متفاوتی مانند عنوان، چکیده، محتوا، دسترسی، محتوا و کیفیت روش پژوهش استفاده شده است. برای ارزیابی کیفیت پژوهش‌ها در این مرحله از ابزار برنامه مهارت‌های ارزیابی حیاتی (CASP) استفاده شده است، این روش با طرح ده سؤال کمک می‌کند تا دقت، اعتبار و اهمیت مطالعه کیفی پژوهش مشخص شود. منطق گزینش مقالات به این ترتیب است که با اعطای امتیاز به هر یک از شاخص‌ها از ضعیف (۱) تا عالی (۵) در هر یک از شاخص‌های ده‌گانه امتیازی داده می‌شود. سپس مقالات به ۵ طبقه عالی (۴۱ تا ۵۰)، خیلی خوب (۳۱ تا ۴۰)، خوب (۲۱ تا ۳۰)، متوسط (۱۰ تا ۲۱)، ضعیف (۰ تا ۱۰) دسته‌بندی می‌شوند. ارزیابی انجام شده بر اساس ده معیار CASP نشان داد که ۵۵ درصد مقالات در سطح عالی، ۲۸ درصد در سطح خیلی خوب، ۱۵ درصد در سطح خوب، ۱۴ درصد در سطح متوسط و ۸ درصد مقالات نیز در سطح ضعیف بودند.

شکل ۲. روند بازبینی و انتخاب منابع مرتبط

در نهایت پس از فرآیند روند بازبینی و انتخاب منابع مرتبط ۲۵ مقاله به‌عنوان مقاله نهایی منتخب مورد استفاده قرار گرفتند. منابع استفاده‌شده برای استخراج کدها در جدول شماره ۲ نشان داده شده است.

جدول ۲: پژوهش‌های انجام‌شده در حوزه همکاری‌های آموزشی و پژوهشی بین‌المللی

ردیف	نویسنده(گان)	سال	عنوان پژوهش	آدرس پژوهش (مجله یا دانشگاه)
۱	سادات محسنی	۱۳۹۶	آسیب‌شناسی همکاری‌های علمی بین‌المللی در آموزش عالی ایران	فصلنامه راهبرد اجتماعی فرهنگی، سال ۶، شماره ۲۲، ص ۲۸۱-۲۵۹.
۲	سنایی، اردشیر	۱۳۹۰	ارزیابی مشارکت و همکاری علمی و آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی با دیگر دانشگاه‌های جهان بر اساس معیارهای بین‌المللی	طرح پژوهشی: مرکز تحقیقات استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام
۳	رضانی و همکاران	۱۳۹۶	بررسی وضعیت موجود و تدوین الگوی راهبردی مدیریت همکاری‌های علمی بین‌المللی دانشگاه‌های	فصلنامه راهبرد اجتماعی فرهنگی، سال ۷، شماره ۲۶، ص ۳۱۹-۳۴۹.

ردیف	نویسنده(گان)	سال	عنوان پژوهش	آدرس پژوهش (مجله یا دانشگاه)
۴	خورسندی و لیاقت‌دار	۱۳۸۷	ارتباطات بین دانشگاهی و نقش آن در همکاری‌های فرامرزی	فصلنامه تحقیقات فرهنگی، سال ۱، شماره ۲، ص ۱۱۱-۱۳۲.
۵	مهرآور	۱۴۰۰	آینده‌پژوهی همکاری‌های علمی بین‌المللی در دانشگاه‌های دولتی کشور	رساله دکتری، دانشگاه علامه طباطبائی تهران
۶	زاهد و همکاران	۱۴۰۱	طراحی مدل توسعه همکاری‌های علمی بین‌المللی در نظام آموزش عالی	پژوهش در آموزش علوم پزشکی، دوره ۱۴، شماره ۲، ص ۶۱-۷۲.
۷	مهرآور و همکاران	۱۴۰۰	شناسایی مؤلفه‌های همکاری‌های علمی بین‌المللی در آموزش عالی	توسعه آموزش جندی‌شاپور، دوره ۱۲، شماره ۲، ص ۴۳۷-۴۵۳
۸	جعفری و همکاران	۱۴۰۱	الگوی برای بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها در حوزه‌های علوم انسانی و اجتماعی	مطالعات برنامه درسی در آموزش عالی، دوره ۹، شماره ۱۷، ص ۶۷-۹۱.
۹	مهرآور و همکاران	۱۴۰۱	شناسایی گفتمان‌های شکل‌دهنده به همکاری‌های علمی بین‌المللی در آموزش عالی ایران	آموزش علوم دریایی، دوره ۹، شماره ۲۸، ص ۱-۲۰
۱۰	آراسته	۱۳۸۵	همکاری‌های بین‌المللی آموزش عالی در ایران و چگونگی بهبود آن	فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، دوره ۱۲، شماره ۱، ص ۹۹-۱۱۵.
۱۱	مهرآور و خورسندی	۱۴۰۲	آینده‌پژوهی همکاری‌های علمی بین‌المللی در دانشگاه‌های دولتی ایران	نامه آموزش عالی، دوره ۱۳، شماره ۱، ص ۱-۲۰.
۱۲	الهالواکی و همدان	۲۰۱۹	عوامل مؤثر بر اجرای استراتژی‌های بین‌المللی سازی در آموزش عالی: شواهدی برای بحرین	Management in Education, Vol. 13, No. 1, pp.1-27.
۱۳	چانگ و لین	۲۰۱۸	پیاده‌سازی سیاست‌های بین‌المللی- سازی در مؤسسات آموزش عالی تایوان با استفاده از دیدگاه اعضای هیئت علمی و دانشجویان	International Journal of Educational Development.

ردیف	نویسنده(گان)	سال	عنوان پژوهش	آدرس پژوهش (مجله یا دانشگاه)
۱۴	تان هیوگو نپمی سینو	۲۰۱۸	بین‌المللی‌سازی در میان مؤسسات آموزش عالی انتخاب‌شده از منطقه ASEAN	International Journal of Educational Development.
۱۵	لیاو	۲۰۱۸	بررسی بین‌المللی‌سازی آموزش عالی در تایوان	Higher Education Studies, 8(4), 116-128.
۱۶	الشهراری	۲۰۱۸	بین‌المللی‌سازی سیستم آموزش عالی امارات	International Journal of Educational Management
۱۷	آماراتنگا و همکاران	۲۰۱۸	نقش همکاری‌های بین‌المللی در زمینه آموزش عالی بر بهبود ظرفیت تحقیقات برای مقابله با مخاطرات	Procedia engineering 212 (2018): 1233-1240.
۱۸	شاهیجان و همکاران	۲۰۱۶	توسعه چهارچوب بین‌المللی‌سازی برای مؤسسات آموزش عالی در مالزی: تحلیل SWOT	International Journal of Management in Education, 10(2), 145-173.
۱۹	اهویرنج	۲۰۱۶	بین‌المللی‌شدن آموزش عالی: مطالعه موردی مقایسه دو دانشگاه میدوید و دانشگاه ساحلی شرق آمریکا	(Electronic Thesis or Dissertation). Retrieved from https://etd.ohiolink.edu/
۲۰	کیرسی و همکاران	۲۰۱۶	بین‌المللی‌سازی آموزش عالی در ترکیه: ایجاد شاخص‌ها	Education and Science, 41(187), 1-28.
۲۱	هوراتا و پاتریشیو	۲۰۱۶	طراحی برنامه همکاری علمی بین‌المللی: مطالعه موردی بین دانشگاه‌های پرغال و آمریکا	Technological Forecasting and Social Change, 113, 230-239.
۲۲	دی وایت و هانت ۲۰۱۵	۲۰۱۵	آینده بین‌المللی‌سازی آموزش عالی در اروپا	International Higher Education, (83), 2-3.
۲۳	موداریک اوا و کاشیکین بابوا	۲۰۱۴	بین‌المللی‌سازی آموزش عالی در قزاقستان	Procedia-Social and Behavioral Sciences, 116(21), 4-092.
۲۴	بری و تیلور	۲۰۱۴	بین‌المللی‌سازی آموزش عالی در آمریکای لاتین: سیاست‌ها و اقدامات در کلمبیا و مکزیک	Higher Education, 67(5), 585-601.
۲۵	بوزمن	۲۰۰۹	اجرا و همکاری‌های علمی بین‌المللی مشترک در آموزش عالی آمریکا و برزیل	Doctoral dissertation, Boston College

مرحله چهارم، استخراج نتایج: در فرایند فراترکیب، به طور پیوسته مقالات منتخب و نهایی - شده به منظور دستیابی به یافته‌های درون مطالعات، چندین بار بازخوانی شدند. در پژوهش حاضر اطلاعات مقاله‌ها بر اساس مرجع مربوط به هر مقاله شامل نام و نام خانوادگی نویسنده، سال انتشار مقاله و اجزای هماهنگی بیان شده که در هر مقاله به آن‌ها اشاره شده است، طبقه‌بندی شدند.

مرحله پنجم، تجزیه و تحلیل و تلفیق یافته‌های کیفی: هدف فراترکیب ایجاد تفسیرهای یکپارچه و جدید از یافته‌ها است. پژوهشگر در طول تجزیه و تحلیل موضوع‌ها یا تم‌هایی را جست‌وجو می‌کند که در میان مطالعات موجود در فراترکیب پایدار شده‌اند. در این مرحله از پژوهش، ابتدا تمام عوامل استخراج‌شده از مطالعات پیشین، کد در نظر گرفته می‌شود و سپس با در نظر گرفتن مفهوم هریک از این کدها، آن‌ها را در مفهومی مشابه دسته‌بندی می‌کنند. به این صورت پژوهشگر تم‌ها یا موضوعاتی (مفاهیم) را شکل می‌دهد و یک طبقه‌بندی را ایجاد می‌کند و طبقه‌بندی مشابه و مربوط را در موضوعی قرار می‌دهد که آن را به بهترین نحو توصیف می‌کند. تم‌ها اساس و پایه‌ای را برای ایجاد توضیحات و مدل‌ها، تئوری‌ها یا فرضیه‌های کاری ارائه می‌دهند. این مرحله که حساس‌ترین مرحله فراترکیب است، باید با دقت خاصی انجام شود. یافته‌های این گام مبنایی برای مدل نهایی پژوهش به شمار می‌روند و باید در ترکیب آن‌ها دقت خاصی داشت. در پژوهش حاضر ابتدا تمام مؤلفه‌های استخراج‌شده از مطالعات، به‌عنوان کد در نظر گرفته شد، سپس با در نظر گرفتن مفهوم هر یک از این کدها، آن‌ها در یک مفهوم مشابه دسته‌بندی شدند. به این ترتیب مفاهیم (تم‌های) پژوهش شکل داده شد. در جدول شماره ۳ مقوله - بندی یافته‌ها ارائه شده است.

جدول ۳. مقوله‌بندی یافته‌ها

مقولات اصلی	مقولات فرعی	کدهای باز استخراج شده از منابع
توسعه اقتصادی	درآمدزایی	ایجاد درآمد و صرفه‌جویی در ارز خارجی از طریق ثبت نام دانشجویان بین‌المللی / بین‌المللی شدن آموزش عالی به عنوان یک مدل تجاری برای تولید درآمد و برای توسعه اقتصاد ملی / ایجاد درآمد و صرفه‌جویی در ارز خارجی از طریق ثبت نام دانشجویان بین‌المللی / ارائه خدمات آموزشی و پژوهشی در عرصه بین‌المللی برای درآمدزایی / جذب دانشجوی بین‌المللی برای تأمین هزینه‌ها
	افزایش بهره‌وری	سهم بودجه‌های پژوهشی در افزایش بهره‌وری دانشگاه‌ها / راهبرد فعالانه همکاری‌های علمی دانشگاه‌های ملی با دانشگاه‌های برتر جهان / توسعه جامعه محلی / برطرف کردن نیازهای تجاری دولتی
بهبود کیفیت آموزش و پژوهش	جذب سهم بیشتر از بازار بین‌المللی	آماده شدن دانشجویان برای بازار کار رقابتی / افزایش آگاهی بین‌المللی دانشجویان و رقابت برای به دست آوردن سرمایه‌های بین‌المللی / کار کردن در بازار بین‌المللی / حمایت سازمان‌های اقتصادی از قبیل بانک جهانی و سازمان توسعه همکاری‌های اقتصادی از آموزش / رقابت‌پذیری و گسترش کیفیت دانشگاه‌ها در راستای جذب سهم بیشتری از بازار بین‌المللی
	آموزش	تلاش‌های مشترک برای بهبود کیفیت کلی آموزش (مانند، کارگاه‌ها و فراهمایی‌های اختصاص داده شده برای بهبود همکاری) / برنامه‌های آموزشی (بهبود برنامه‌های تحصیلی، برنامه درسی مبتنی بر شایستگی، کارگاه‌های آموزشی برای کارکنان) / شایستگی‌ها (توسعه و بهبود شایستگی‌های دانشجویان و کارکنان مانند تبادل دانشجو و کارکنان، توسعه مهارت زبان انگلیسی) / ترویج اعتباربخشی کارآموزی بین‌المللی / توسعه مهارت‌های پژوهشی / بهبود تضمین کیفیت آموزشی / بهبود کلی کیفیت آموزش ملی / ایجاد اشتراک دانش بین دانشجویان / بهبود مهارت‌های زبان انگلیسی دانشجویان / ارتقای مهارت‌های ارتباطی دانشجویان / دسترسی به مطالب بیشتر به زبان انگلیسی / توسعه سیستم آموزشی برخط / تحرکات دانشجویی / ترویج فعالیت‌های یادگیری بین‌المللی / دستیابی به سیستم آموزشی بین‌المللی / شناخت متقابل بین‌المللی از اسناد آموزشی و مدارک تحصیلی / بهبود برنامه‌های تحصیلی / توسعه و بهبود برنامه‌های درسی و آموزشی

	پژوهش	<p>پروژه‌های تحقیقاتی (اشاره به توسعه و بهبود پروژه‌های علمی مانند پروژه‌های مشترک) / توسعه و بهبود ساختارهایی مانند دستورالعمل‌های رویه‌ای، شبکه‌ها و فناوری اطلاعات و زیرساخت‌ها و ایجاد یک مرکز پشتیبانی پژوهشی / توسعه و بهبود توانایی‌ها، تخصص‌ها، مهارت‌های جهانی برای دانشجویان و کارکنان / ارتباطات و همکاری‌های علمی بین‌المللی باعث تشدید رقابت دانشگاهی در سطح جهانی و ارتقای استانداردهای کیفیت پژوهش در سطح دانشگاه‌ها و بر کیفیت ابداعات و نوآوری‌های علمی دانشگاهیان تأثیر می‌گذارد / توسعه و بهبود توانایی‌ها، تخصص‌ها، مهارت‌های جهانی دانشجویان و کارکنان / مطابقت کیفیت آموزش و پژوهش با استانداردهای بین‌المللی / توسعه پروژه‌های تحقیقاتی بین‌المللی</p>
توسعه روابط سیاسی بین‌المللی	توسعه روابط دیپلماتیک	<p>فراهم‌شدن زمینه‌های سیاسی برای همکاری‌های علمی بین‌المللی / گسترش صلح در جهان از طریق بین‌المللی شدن / تقویت دیپلماسی و سیاست خارجی / تقویت دیپلماسی علمی / انعقاد موافقت‌نامه‌ها و توافق‌نامه با سایر کشورها / توسعه روابط دیپلماتیک سیاسی / گشایش فضای سیاسی در جامعه / توسعه مناسبات سیاسی از طرق همکاری‌های علمی / توسعه روابط دیپلماتیک از طریق بین‌المللی شدن</p>
معرفی فرهنگ و آداب و رسوم کشور به سایر کشورها	معرفی تمدن و آیین و آداب رسوم داخلی به خارج	<p>معرفی فرهنگ ایرانی به‌عنوان فرهنگ غنی به جهان / معرفی دانشگاه‌های داخلی به جامعه علمی بین‌المللی / معرفی توانمندی‌های داخلی در زمینه علم و فناوری به دنیا / تأسیس شعب دانشگاه‌های داخلی در خارج از کشور / اعزام سفیران فرهنگی و نخبگان دانشگاهی به خارج از کشور / اعزام رایزن‌های علمی به کشورهای مختلف / برگزاری کرسی‌های ایران‌شناسی در خارج از کشور / حضور در مجامع علمی بین‌المللی</p>
توسعه مهارت‌های دانشجویان	مهارت‌های پژوهشی	<p>توسعه مهارت‌های پژوهشی دانشجویان / توانایی نگارش مقاله به زبان انگلیسی / توانایی مشارکت در طرح‌های پژوهشی بین‌المللی / همکاری پژوهشی با دانشجویان و پژوهشگران بین‌المللی / همکاری در نوشتن مقالات بین‌المللی با دانشجویان خارجی</p>
	مهارت زندگی در محیط چندفرهنگی	<p>تربیت دانشجویان با نگرش شهروندی / تقویت مهارت‌های فرهنگی دانشجویان / توسعه یادگیری فرهنگی دانشجویان / افزایش سواد فرهنگی در بین دانشجویان</p>

<p>گسترش ارتباطات میان فرهنگی / تقویت تبادلات فرهنگی / ترویج احترام به دیگر فرهنگ‌ها در محیط جامعه / پذیرش تنوع فرهنگی در محیط جامعه / باز بودن فضای فرهنگی کشور / آشنایی با پدیده‌های فرهنگی مختلف و احترام به مردم از فرهنگ‌های مختلف و زمینه‌های جغرافیایی / فعالیت‌های بین فرهنگی / مشارکت اجتماعی در جامعه چند فرهنگی بین‌المللی / شهروندی جهانی</p>	<p>شکل‌گیری فضای چند فرهنگی جامعه</p>	
<p>افزایش تنوع فرهنگی، نژادی و قومی در بین کارکنان / توسعه مهارت‌های فرهنگی در دانشجویان / شکل‌گیری فرهنگ بین‌المللی در محیط دانشگاه / تبادل دانش و ارزش‌های فرهنگی / به دست آوردن دانش فرهنگی دست‌اول / دانش جهانی / رشد شخصی / توسعه همدلی / بهبود چشم‌انداز حرفه‌ای برای فارغ‌التحصیلان / بهبود فرهنگ همکاری بین دانشجویان و اساتید / دانشگاه: بهبود تنوع فرهنگی در پردیس دانشگاه / رشد آموزش چند فرهنگی / افزایش سواد فرهنگی دانشگاهیان / تقویت شناخت فرهنگی دیگر کشورها در پردیس / افزایش خودآگاهی فرهنگی در دانشگاه / تقویت مهارت‌های فرهنگی دانشجویان / تربیت دانشجو با نگرش شهروندی جهانی / توجه به مسائل فرهنگی در فضای دانشگاه</p>	<p>شکل‌گیری فضای چند فرهنگی در پردیس</p>	<p>توسعه فضای چند فرهنگی</p>
<p>بهبود اعتبار و شهرت / همکاری بین‌المللی با سازمان‌ها و دانشگاه‌های بین‌المللی / بهبود رتبه‌بندی دانشگاه / ایجاد شناخت و اعتبار بین‌المللی قوی / بهبود رتبه‌بندی‌های جهانی / تبدیل شدن به مؤسسه برجسته جهانی / عضویت در شبکه‌های بین‌المللی / افزایش شهرت دانشگاه در خارج از کشور / به دست آوردن اعتبار نهادی</p>	<p>کسب شهرت بین‌المللی</p>	<p>شهرت و اعتبار بین‌المللی</p>

مرحله ششم، حفظ کنترل کیفیت: در روش فراترکیب، پژوهشگر رویه‌های زیر را برای حفظ و کنترل کیفیت مطالعه خود در نظر می‌گیرد:

۱. در کل فرآیند پژوهش، پژوهشگر می‌کوشد با فراهم کردن توضیحات روشن و دقیق برای گزینه‌های موجود در پژوهش گام‌های اتخاذشده را بردارد؛
۲. پژوهشگر هر دو روش جست‌وجوی برخط و دستی را به کار می‌گیرد تا پژوهش‌های مرتبط را پیدا کند؛
۳. پژوهشگر، روش‌های کنترل کیفیت استفاده‌شده در مطالعه‌های اصلی را به کار می‌گیرد. در این پژوهش، تقریباً از تمامی روش‌های اشاره‌شده در بالا جهت ارزیابی کیفیت و بخصوص

از روش CASP استفاده شد. بر اساس نظر سندلوسکی و باروسو (۲۰۰۷)، در پژوهش‌های فراترکیب کیفی، روایی توصیفی یعنی تشخیص تمامی گزارش‌های تحقیقات مرتبط با موضوع و شناسایی و توصیف اطلاعات هرکدام از گزارش‌های موجود در مطالعه. روایی تفسیری در پژوهش‌های فراترکیب کیفی مربوط به پژوهشگران ثانوی است که گزارش‌های موجود در مطالعه را جمع‌بندی کرده و می‌نگارند. روایی نظری در فراترکیب، در درجه اول به اعتبار روش‌هایی برمی‌گردد که برای ایجاد یکپارچگی نتایج در پیش‌گرفته شده است و در گام بعد به یکپارچگی خود نتایج یا به عبارتی تفسیر محقق از یافته‌های پژوهشگران پیشین می‌پردازد. در این پژوهش برای روایی توصیفی سعی شده است حتی‌الامکان بیشترین تعداد مقاله‌های مرتبط شناسایی و گردآوری شود. برای روایی تفسیری به این صورت عمل شد که از ۱۰ نفر پژوهشگر به‌عنوان کدگذار و مفسر استفاده شد و در جلسات هماهنگی توافق نهایی در مورد کدهای مورد استفاده به دست آمد. در نهایت برای روایی نظری سعی شده است تا پژوهش‌هایی مورد استفاده قرار گیرد که از اعتبار علمی بالایی به‌ویژه از نظر ارجاع مقالات علمی، برخوردار باشند. همچنین برای بررسی روایی محتوایی به شکل کمی از شاخص روایی محتوا یا ضریب لاوشه^۱ (CVR) استفاده شد. روش کار به این صورت بود که از خبرگان متخصص خواسته شد تا هریک از پارامترهای مورد نظر را بر اساس طیف سه‌بخشی لیکرت (۱- ضروری است ۲- مفید است ولی ضروری نیست ۳- ضرورتی ندارد) طبقه نمایند. سپس بر اساس فرمول ضریب لاوشه، نسبت روایی محتوایی محاسبه شد.

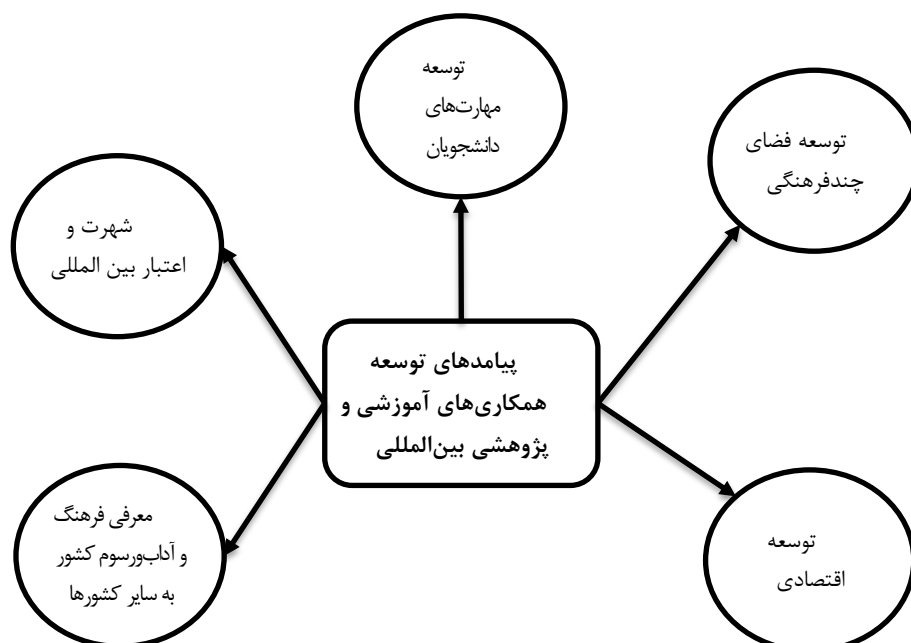
^۱ Content Validity Ratio

جدول ۴. مقادیر شاخص روایی محتوا

مقدار CVR	تعداد خبرگان	مقدار CVR	تعداد خبرگان	مقدار CVR	تعداد خبرگان
۰/۳۷	۲۵	۰/۵۹	۱۱	۰/۹۹	۵
۰/۳۳	۳۰	۰/۵۶	۱۲	۰/۹۹	۶
۰/۳۱	۳۵	۰/۵۴	۱۳	۰/۹۹	۷
۰/۲۹	۴۰	۰/۵۱	۱۴	۰/۷۵	۸
		۰/۴۹	۱۵	۰/۷۸	۹
		۰/۴۲	۲۰	۰/۶۲	۱۰

با توجه به مقادیر جدول ۴، فوق‌الزاده مقدار محاسبه‌شده از مقدار جدول بزرگ‌تر باشد اعتبار محتوای آن آیت‌م پذیرفته می‌شود. ضمن در نظر گرفتن تعداد خبرگان که در این بخش پژوهش ۱۰ نفر بود، حداقل ضریب محتوایی قابل قبول ۰/۶۲ است که مطابق محاسبات انجام‌شده ضریب لاوشه ۰/۸۰ به‌دست‌آمده که نشان‌دهنده روایی محتوایی بالا و قابل قبول است.

مرحله هفتم، ارائه یافته‌ها: در گام نهایی فرآیند فراترکیب، یافته‌های حاصل از مراحل پیشین ارائه می‌شود. در این مرحله یافته‌های حاصل از مراحل قبل در قالب یک مدل مفهومی ارائه می‌شود. در این پژوهش بر اساس نتایج تحلیل، ۷ مقوله کلیدی و ۱۰۳ کد شناسایی و آزمون کیفیت آن‌ها تأیید شد. مدل مفهومی پیامدهای توسعه همکاری‌های آموزشی و پژوهشی بین‌المللی در شکل شماره ۳ ارائه شده است.

شکل ۳. پیامدهای توسعه همکاری‌های آموزشی و پژوهشی بین‌المللی در نظام آموزش عالی

بحث و نتیجه‌گیری

گرایش رو به رشد ملت‌ها به برقراری همکاری‌های بین‌المللی به علت وابستگی متقابل آن‌ها به یکدیگر از لحاظ علمی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی امروزه بیش از هر زمان دیگر، با قدرت و قوت استمرار دارد و شناخت وسیع همکاری‌های علمی بین‌المللی که اکنون جنبه جهانی یافته است، خود بعد دیگری از وابستگی متقابل کشورها به یکدیگر است. از طرفی دیگر امروزه همکاری‌های آموزشی و پژوهشی بین‌المللی تا آن حد در آموزش عالی در سطح جهان نهادینه شده، که در بیشتر کشورهای مختلف جهان بخش‌های ویژه‌ای در این حوزه فعال هستند و یکی از شاخص‌های کارآمدی دانشگاه‌های دولتی و خصوصی در سطح جهان، شکل و محتوای همکاری‌های بین‌المللی است. در این راستا پژوهش حاضر با هدف شناسایی پیامدهای توسعه همکاری‌های آموزشی و پژوهشی بین‌المللی در نظام آموزش عالی با رویکرد کیفی فراترکیب

انجام شده است. این پژوهش یکی از اولین پژوهش‌هایی است که به صورت جامع و گسترده به شناسایی پیامدهای توسعه همکاری‌های آموزشی و پژوهشی بین‌المللی در نظام آموزش عالی از طریق سنتز مطالعات انجام شده، پرداخته است و بینش جدید، جامع، دقیق و ارزشمندی در این زمینه با درک عمیق از ماهیت آن ارائه نموده است که می‌تواند در توسعه همکاری‌های آموزشی و پژوهشی بین‌المللی در آموزش عالی مؤثر باشد. یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که پیامدهای توسعه همکاری‌های آموزشی و پژوهشی بین‌المللی در آموزش عالی کشور از پنج عامل کلیدی: توسعه اقتصادی، توسعه فضای چندفرهنگی، توسعه روابط سیاسی بین‌المللی، بهبود کیفیت آموزش و پژوهش و شهرت و اعتبار بین‌المللی تشکیل شده است. در زیر هر یک از عوامل امتناع به صورت جداگانه مورد بحث و بررسی قرار گرفته است.

توسعه اقتصادی: یافته‌های پژوهش نشان داد که یکی از پیامدهای اصلی توسعه همکاری‌های آموزشی و پژوهشی بین‌المللی رشد اقتصادی است. امروزه بر نقش روزافزون آموزش عالی در کمک به توسعه اقتصادی تأکید می‌شود در این راستا آموزش عالی نیز باید به منظور بین‌المللی شدن به اقتصاد جهانی واکنش نشان دهد و بخشی از تخصص‌های آموزشی خود را در جهت رفع نیازهای توسعه اقتصادی محلی، منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی به کار گیرد (آلتباخ، ۲۰۱۰). همچنین بسیاری از دانشگاه‌های کشورهای توسعه‌یافته در سال‌های اخیر برای جبران هزینه‌ها و کسری بودجه‌های خود به جذب دانشجویان بین‌المللی از کشورهای کمتر توسعه‌یافته روی آورده‌اند، تا از این طریق درآمدزایی کنند (بروکس و واترز^۱، ۲۰۱۱؛ گوروز^۲، ۲۰۱۱؛ آلتباخ، ۲۰۰۴). در تبیین یافته‌های این بخش از پژوهش می‌توان گفت که امروزه در کنار انگیزه‌هایی همچون توسعه نیروی انسانی (دانشجویان و اساتید) توسعه اقتصادی در حوزه آموزش عالی نیز به یکی از مؤلفه‌های کلیدی تبدیل شده است. در این راستا دانشگاه‌ها نسبت به گذشته با حساسیت بیشتری به دنبال فعالیت‌های بین‌المللی

---

1. Brooks & Waters
2. Guruz

هستند تا منابع درآمدی جدیدی را برای خود ایجاد کنند. دانشگاه‌های دولتی با کاهش بودجه دولتی و افزایش هزینه‌های اجرایی مواجه‌اند و همه این‌ها در فضایی رخ می‌دهد که مسئولیت‌پذیری و احتمالاً رقابت در آن بالاست و دانشگاه‌ها سعی دارند با استفاده از مزایای اقتصادی ناشی از فعالیت‌های بین‌المللی کسری منابع مالی ناشی از حمایت‌های دولتی را برطرف سازند.

توسعه فضای چندفرهنگی: یافته‌های پژوهش نشان داد که رشد چندفرهنگی نیز یکی دیگر از پیامدهای توسعه همکاری‌های آموزشی و پژوهشی بین‌المللی است. دویت و آلتباخ (۲۰۲۱) یکی از اصول اصلی برای بین‌المللی‌شدن را عوامل فرهنگی و ارزشی موجود در جامعه می‌داند و بر این باور است که عوامل اجتماعی-فرهنگی برای ایجاد یک درک و شایستگی بین‌فرهنگی برای اعضای هیئت‌علمی و دانشجویان در قبال دنیا اهمیت دارد و وی همچنین توسعه بعد بین‌فرهنگی در پژوهش، تدریس و خدمات بهبود کیفیت و استانداردهای علمی بین‌المللی را مهم می‌داند. نایت (۲۰۰۴) نیز بر اهمیت نقش هویت ملی فرهنگی، درک میان‌فرهنگی، توسعه شهروندی، رشد اجتماعی و عمومی در بین‌المللی‌شدن آموزش عالی تأکید کرده است. در تبیین یافته‌های این بخش از پژوهش می‌توان گفت که یکی از کارکردهای مهم در توسعه همکاری‌های آموزشی و پژوهشی بین‌المللی در آموزش عالی توجه به ارزش‌ها، اصول و معانی فرهنگ ملی کشورها در سطح بین‌المللی است و همکاری‌های بین‌المللی دانشگاهی برای توسعه فرهنگ ملی کشورها از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. همچنین با عنایت به اینکه کشور ایران به دلیل سابقه تمدنی دوهزار ساله و وجود قومیت‌ها، فرهنگ‌ها و نژادهای مختلف در جامعه، ظرفیت‌های لازم را برای پذیرش تنوع فرهنگی در جامعه دارد و این امر در دانشگاه‌های ایران نیز مشهود است که دانشجویان از اقوام مختلف در دانشگاه در کنار یکدیگر در محیط آکادمیک زندگی می‌کنند. بنابراین باید از این ظرفیت برای گسترش همکاری‌های علمی و پژوهشی بین‌المللی در دانشگاه‌های کشور استفاده کرد.

توسعه روابط سیاسی بین‌المللی: یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که توسعه همکاری‌های آموزشی و پژوهشی بین‌المللی نقش چشمگیری در بهبود روابط سیاسی کشورها دارد. حسینی مقدم معتقد است: برآیند سیاست‌های داخلی و خارجی کشور، نقش تعیین‌کننده‌ای در وضعیت

بین‌المللی شدن آموزش عالی دارد. به عبارت روشن‌تر، به میزانی که سیاست خارجی، در زمینه توسعه شاخص‌های بین‌المللی شدن آموزش عالی، با سیاست‌های داخلی همسو باشد، به همان نسبت شاهد بهبود کمی و کیفی وضعیت بین‌المللی شدن خواهیم بود. در تبیین یافته‌های این بخش از پژوهش می‌توان گفت که با توجه به تأثیرگذاری سیاست‌ها و برنامه‌های دولت در بخش آموزش عالی، دولت‌ها می‌توانند از طریق سرمایه‌گذاری در بخش آموزش عالی و توسعه کمی و کیفی آن؛ بهبود روابط و سیاست خارجی؛ ایجاد قوانین و صدور بخشنامه‌های جدید برای تسهیل فعالیت‌های علمی بین‌المللی؛ در زمینه گسترش همکاری‌های علمی بین‌المللی مؤثر واقع شوند. دولت‌ها همچنین برای توسعه منابع انسانی و جذب نخبگان از کشورهای دیگر برای رقابت در بازار جهانی، ایجاد پیمان‌های راهبردهای منطقه‌ای از طریق بین‌المللی شدن آموزش عالی برای توسعه همکاری‌های نزدیک متقابل و منطقه‌ای برای دستیابی به بازار رقابتی، توسعه تجارت بازرگانی، واردکردن برنامه‌ها و مؤسسات آموزشی برای کشور سازی و توسعه فرهنگی و اجتماعی نیاز دارند که دانشگاه‌ها را در زمینه تعاملات علمی بین‌المللی حمایت کنند.

بهبود کیفیت آموزش و پژوهش: یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که یکی دیگر از پیامدهای مثبت توسعه همکاری‌های پژوهشی و آموزشی بین‌المللی بهبود وضعیت کیفیت آموزش و پژوهش دانشگاه است. هالوی، موعد و بار-ایلان^۱ (۲۰۱۶) در مطالعه‌ای با بررسی ۷۰۰ دانشجوی پژوهشگر از هفت رشته مختلف نشان دادند که علی‌رغم تنوع رشته‌ها، تحرک و پویایی بین پژوهشگران کشورها اثر مثبتی بر نتیجه (تعداد انتشارات) و همچنین تأثیر (تعداد استناد) دارد. به‌طور مشابهی، دوبوسی، روشه و شلنکر^۲ (۲۰۱۴) با مطالعه بر روی دانشجویان ریاضی در کشورهای مختلف نشان دادند که تحرک و پویایی پژوهشگران تأثیر مثبتی بر بهره‌وری و کیفیت کاری آن‌ها دارد. در تبیین یافته‌های این بخش از پژوهش می‌توان گفت توسعه تعاملات علمی

---

1. Halevi, Moed & Bar-Ilan

2. Dubois, Rochet & Schlenker

بین‌المللی می‌تواند منجر به دسترسی به سیستم آموزشی کشورهای توسعه‌یافته و همچنین دسترسی پژوهشگران به آخرین یافته‌های پژوهشی بین‌المللی شود که این امر نقش چشم‌گیری در بهبود وضعیت کیفیت آموزشی و پژوهشی دانشگاه‌ها دارد.

معرفی فرهنگ و آداب‌ورسوم کشور به سایر کشورها: یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که یکی از پیامدهای توسعه همکاری‌های علمی بین‌المللی معرفی فرهنگ ملت‌ها به دیگر ملل است. در تبیین یافته‌های این بخش از پژوهش می‌توان گفت که سیاست‌گذاران و مدیران آموزش عالی کشور می‌توانند با بهره‌گیری از فرصت‌های توسعه همکاری‌های علمی بین‌المللی نقش مؤثری در معرفی فرهنگ و تمدن کشور به سایر ملل داشته باشند. در صورتی که معرفی درستی از تمدن و فرهنگ کشور به سایر کشورها از این طریق داشته باشیم. این امر می‌تواند بخش قابل توجهی از پژوهشگران بین‌المللی را برای فعالیت علمی در کشور فراهم کند.

توسعه مهارت‌های دانشجویان: یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که در نتیجه توسعه همکاری‌های علمی بین‌المللی یکی دیگر از پیامدهای مثبت آن مربوط به افزایش مهارت دانشجویان است. در تبیین یافته‌های این بخش از پژوهش نیز می‌توان گفت که با ترویج همکاری‌های علمی بین‌المللی در نظام آموزش عالی کشور می‌توان مهارت‌های پژوهشی و فردی بین‌المللی دانشجویان را تقویت کرد و آن‌ها را برای زندگی در جامعه چندفرهنگی آماده کرد.

شهرت و اعتبار بین‌المللی: یافته‌های پژوهش نشان داد که یکی دیگر از پیامدهای توسعه همکاری‌های آموزشی و پژوهشی بین‌المللی افزایش نشان و اعتبار بین‌المللی است. در تبیین یافته‌های این بخش از پژوهش می‌توان گفت فعالیت در فضای آکادمیک بین‌المللی باعث افزایش اعتبار و شهرت جهانی دانشگاه می‌شود و امروزه بسیاری از دانشگاه‌های معتبر بین‌المللی برای نمایه شدن در سطح دنیا رو به فعالیت‌های بین‌المللی آورده‌اند.

پژوهش حاضر اگرچه از روش پژوهشی مناسبی برخوردار بوده است، اما از محدودیت‌هایی نیز برخوردار است از جمله اینکه تجزیه و تحلیل اطلاعات بر اساس مطالعه مجموعه‌ای از ۴۵ مقاله‌ای که به شیوه هدفمند انتخاب شده صورت گرفته در حالی که مقالات دیگری نیز وجود داشته

که در این پژوهش مورد استفاده قرار نگرفته است. اما با عنایت به یافته‌های این پژوهش به‌منظور تقویت و گسترش برنامه‌های همکاری‌های آموزشی و پژوهشی بین‌المللی در دانشگاه‌های کشور برای رسیدن به وضعیت مطلوب، پیشنهادها و توصیه‌های کاربردی این پژوهش به شرح زیر است:

- نخست در ساختار دانشگاه‌ها تجدیدنظر کرده و ساختار جدیدی را مطابق با استانداردهای بین‌المللی با تأکید بر شاخص‌های دانشگاه بین‌المللی طراحی کنند که در آن به جایگاه ارتباطات بین‌المللی اهمیت ویژه‌ای داده شود و در چشم‌انداز و مأموریت‌های دانشگاه بر بعد بین‌المللی تأکید شود.

- وزارت علوم و تحقیقات و فناوری همه دانشگاه‌های کشور را ملزم به تدوین برنامه استراتژیک بین‌المللی کرده و با دیگر وزارتخانه‌ها از جمله وزارت امور خارجه برای تسهیل رفت‌وآمد پژوهشگران داخلی و خارجی رایزنی و مذاکره کند و دولت را قانع کند تا با ایجاد قوانین، بهبود سیاست خارجی و صدور بخش‌نامه‌های جدید از فعالیت‌های علمی بین‌المللی دانشگاه‌ها حمایت کند و موانع موجود در زمینه ورود پژوهشگران خارجی به داخل و پژوهشگران داخلی به خارج از کشور به‌منظور برقراری ارتباطات مستمر علمی با پژوهشگران و دانشمندان خارجی برطرف نماید.

- مدیران دانشگاه‌ها با افزایش سواد فرهنگی دانشجویان، آموزش چندفرهنگی در پردیس و نهادینه کردن فرهنگ بین‌المللی در ساختار سازمانی و پردیس دانشگاه زمینه‌های ورود دانشجویان و اساتید بین‌المللی را به دانشگاه‌های کشور مهیا کنند.

- موانع موجود در زمینه ورود پژوهشگران خارجی به داخل و پژوهشگران داخلی به خارج از کشور به‌منظور برقراری ارتباطات مستمر علمی با پژوهشگران و دانشمندان خارجی برطرف شود.

منابع

- زارع بنادکوکي، محمدرضا (۱۳۹۸). همکاری‌های بین‌المللی پژوهش‌گران ایرانی در انتشار مقالات علمی: مطالعه موردی رشته مهندسی صنایع. فصلنامه علمی مطالعات راهبردی سیاستگذاری، ۹(۳۳)، ۱۴۹-۱۶۹.

- Adapa, P. K. (2013). Strategies and factors effecting internationalization of university research and education. Retrieved from <http://homepage.usask.ca/~pka525/Documents/Internationalization.pdf>
- Aldieri, L., Kotsemir, M., & Vinci, C. P. (2018). The impact of research collaboration on academic performance: An empirical analysis for Russian Universities. *Socio-Economic Planning Sciences*, 62, 13-30. DOI: 10.1016/j.seps.2017.05.003
- Altbach, P. G. (2004). Higher education crosses borders: Can the United States remain the top destination for foreign students? *Change: the magazine of higher learning*, 36(2), 18-25. DOI:10.1080/00091380409604964
- Altbach, P. G. (2010). The realities of mass higher education in a globalized world. *Higher education in a global society*, 25-41.
- Altbach, P. G., & Teichler, U. (2001). Internationalization and exchanges in a globalized university. *Journal of Studies in International Education*, 5(1), 5-25. DOI: 10.1177/102831530151002
- Altbach, P. G., Reisberg, L., & Rumbley, L. E. (2009). *Trends in global higher education: Tracking an academic revolution*. Paris: UNESCO.
- Altbach, P., & DeWit, H. (2020). Rethinking the relevance of international branch campuses. *International Higher Education*, 101, 14-16. DOI: 10.1016/j.jbusres.2018.12.049
- Amaratunga, D., Haigh, R., Malalgoda, C., & Dias, N. (2017). *Synthesis report of legal, policy and science approaches within the frame of CCA and DRR: Global Perspectives*.
- Antelo, A. (2012). Internationalization of research. *Journal of International Education and Leadership*, 2, 1-6.
- Berchin, I. I., Sima, M., DeLima, M. A., Biesel, S., DosSantos, L. P., Ferreira, R. V., & Ceci, F. (2018). The importance of international conferences on sustainable development as higher education institutions' strategies to promote sustainability: A case study in Brazil. *Journal of Cleaner Production*, 171, 756-772. DOI: 10.1016/j.jclepro.2017.10.042
- Bozeman, L. A. (2009). Implementation and Collaboration in the United States-Brazil Higher Education Consortia Program. *Doctoral dissertation, Boston College*.
- Brandenburg, U. (2020). Internationalization in higher education for society—IHES in the times of corona. *Social Education*, 8(1), 11-24. DOI:10.7441/soced.2020.08.01.01
- Brooks, R., & Waters, J. (2011). *Student mobilities, migration and the internationalization of higher education*. Springer.
- Chan, W. W. (2004). International cooperation in higher education: Theory and practice. *Journal of Studies in International Education*, 8(1), 32-55. DOI:10.1177/1028315303254429
- Chou, C. P., & Ching, G. S. (2020). Evolving international academic exchanges: The shifting cross-strait university practices between Taiwan and China. *International Journal of Research*, 9(4), 1-9. DOI:10.5861/ijrse.2020.5014
- Cimini, G., Zaccaria, A., & Gabrielli, A. (2016). Investigating the interplay between fundamentals of national research systems: Performance, investments and international collaborations. *Journal of Informetrics*, 10(1), 200-211. DOI:10.1016/j.joi.2016.01.002

- DeWit, H., & Altbach, P. G. (2021). Internationalization in higher education: global trends and recommendations for its future. *Policy Reviews in Higher Education*, 5(1), 28-46. DOI: 10.1080/23322969.2020.1820898
- Dubois, P., Rochet, J. C., & Schlenker, J. M. (2014). Productivity and mobility in academic research: Evidence from mathematicians. *Scientometrics*, 98(3), 1669-1701. DOI:10.1007/s11192-013-1112-7
- Eurydice. (2015). *The European higher education area in 2015: Bologna process implementation report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Gazni, A., Cassidy, R., Sugimoto, C., Didegah, F. (2012). Mapping world scientific collaboration: Authors, institutions, and countries. *Journal of the American Society for Information Science and Technology* 63.2 (2012): 323-335. DOI:10.1002/asi.21688
- Green, M. F. (2012). Measuring and assessing internationalization. *NAFSA: Association of International Educators*, 1, 1-26.
- Guruz, K. (2011). *Higher education and international student mobility in the global knowledge economy: Revised and updated second edition*. SUNY Press.
- Halevi, G., Moed, H. F., & Bar-Ilan, J. (2016). Does research mobility have an effect on productivity and impact? *International higher education*, (86), 5-6. DOI:10.6017/ihe.2016.86.9360
- Horta, H., & Patrício, M. T. (2016). Setting-up an international science partnership program: a case study between Portuguese and US research universities. *Technological Forecasting and Social Change*, 113, 230-239. DOI:10.1016/j.techfore.2015.07.027
- Huang, F. (2015). The internationalization of Japan's academy across research and non-research universities. *Journal of Studies in International Education*, 19(4), 379-393. DOI: 10.1177/1028315315574102
- Jones, E. (2016). Mobility, Graduate Employ ability and Local Internationalization. In *Global and Local Internationalization*. Sense Publishers, Rotterdam.
- Karvelienė, R. (2014). The Bologna process and the features of implementation of the internationalization of higher education in Lithuania. *Socialiniai tyrimai*, (2), 53-65.
- Kato, M., & Ando, A. (2017). National ties of international scientific collaboration and researcher mobility found in Nature and Science. *Scientometrics*, 110(2), 673-694. DOI: DOI:10.1007/s11192-016-2183-z
- Knight, J. (2004). Internationalization remodeled: Definition, approaches, and rationales. *Journal of studies in international education*, 8(1), 5-31. DOI:10.1177/1028315303260832
- Knight, J. (2008). *Higher education in turmoil. The changing world of internationalization*. Rotterdam, the Netherlands: Sense Publishers.
- Lau, K., & Lin, C. Y. (2017). Internationalization of higher education and language policy: The case of a bilingual university in Taiwan. *Higher Education*, 74(3), 437-454. DOI: DOI:10.1007/s10734-016-0055-3
- Lu, X., & Ma, C. (2017). Mapping Research Collaboration Network of International Methane Hydrate Research. *Procedia computer science*, 122, 820-825. DOI:10.1016/j.procs.2017.11.442

- Maudarbekova, B., & Kashkinbayeva, Z. (2014). Internationalization of higher education in Kazakhstan. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 116(21), 4-092. DOI:10.1016/j.sbspro.2014.01.896
- Niu, F., & Qiu, J. (2014). Network structure, distribution and the growth of Chinese international research collaboration. *Scientometrics*, 98(2), 1221-1233. DOI:10.1007/s11192-013-1170-x
- Rosyidah, N. (2020). Internationalization in Higher Education: University's Effective Promotion Strategies in Building International Trust. *European Journal of Educational Research*, 9(1), 351-361. DOI:10.12973/eu-jer.9.1.351
- Ulnicane, I. (2014). Why do international research collaborations last? Virtuous circle of feedback loops, continuity and renewal. *Science and Public Policy*, 42(4), 433-447. DOI:10.1093/scipol/scu060
- Wächter, B. (Ed.). (1999). *Internationalization in higher education: A paper and seven essays on international cooperation in the tertiary sector*. Lemans.
- Xiao, J. (2018). Internationalization of Higher Education: Considerations for Adult Education. *Alberta Journal of Educational Research*, 64(2). DOI: 10.11575/ajer.v64i2.56585